

Numărul 297

26 februarie 2001

1.500 lei

Opinia

națională

Săptămânal de opinie, informație și idei de larg interes național

SPIRU HARET

1851-2001

Omagiul
Universității
Spiru Haret

Sesiunea științifică organizată la Palatul Sporturilor și Culturii

Cuvântul rostit de rectorul Universității Spiru Haret prof.univ.dr. Aurelian BONDREA

*Onorat prezidiu,
Stimați invitați,
Dragi studenți,*

Reuniunea de astăzi a Senatului Universității, la care participă și invitați, este consacrată omagierii personalității exemplare a lui **Spiru Haret**, spiritul tutelar al instituției noastre, de la a cărui naștere s-au împlinit, la 15 februarie a.c., 150 de ani.

Spirit deschis și constructiv, adevăratul făuritor al învățământului românesc modern, reprezentant de frunte al științei și culturii naționale, Spiru Haret a fost și rămâne, prin activitatea și opera sa, un întemeietor și un creator de prestigiu, moștenirea sa spirituală purtând peste generații imaginea sa vie de patriot luminat. Spiru Haret a contribuit hotărâtor la împletirea destinului școlii cu acela al întregii națiuni. Fructuoasa lui activitate în sfera învățământului, științei și culturii se constituie într-un luminos model al intelectualului legat de popor, animat de aspirațiile și nevoile acestuia.

Momentului aniversar pe care îl trăim cu toții, cadrele didactice și studenții Universității noastre îi dedică această Sesiune științifică omagială, al cărei program cuprinde comunicări ce vor încerca să contureze personalitatea complexă și multilateralitatea domeniilor în care s-a afirmat cu exemplară competență cel care, pe drept cuvânt, a fost numit, de contemporani și urmași, un mare ministru al școlilor, un reformator pedagogic, un mare democrat, părintele țărânimii, un mare legiuitor școlar, un pedagog metodician și un strălucit om de știință.

Încă de la înființare, Universitatea *Spiru Haret* și-a propus să întruchipeze nobilele idei și speranțe ale marelui înaintaș.

Aducându-i un profund omagiu, cadrele didactice și studenții Universității noastre înțeleg să-i urmeze cu stăruință generoasele învățături și îndemnuri.

Permiteți-mi ca, în continuare, să vă prezint pe autorii comunicărilor care vor evoca personalitatea, viața și opera lui Spiru Haret.

Cuvântul rostit de președintele Camerei Deputaților conf.univ.dr. Valer DORNEANU

*Domnule Rector,
Doamnelor și domnilor profesori,
Stimați invitați,*

Văzând tematica structurată în comunicările ilustrațiilor mele colegi, care au abordat, practic, totalitatea aspectelor prodigioasei activități social-politice și științifice a lui Spiru Haret, cel care a înțeles ca nimeni altul necesitatea împletirii destinului Școlii Românești cu cel al întregii noastre națiuni, nu intenționez să vin în fața dumneavoastră cu o lucrare cu caracter științific, în care să încerc identificarea unei dimensiuni inedite a activității ilustrului nostru înaintaș. Aș dori doar, ca, în puține cuvinte, să omagiem atât spiritul patriotului luminat și al politicianului lucid, profund european, care este mentorul universității noastre, cât și efortul, cetezanța și credința nezdruccinată în justetea cauzei pe care o slujesc, ale celor care, în ultimii zece ani, au citorit cu trudă, dar și cu rezultate pe măsură, una dintre cele mai prestigioase instituții ale învățământului universitar privat românesc.

Aniversarea unui deceniu de la înființarea, în cadrul Fundației *România de Mână*, a Universității *Spiru Haret* este, în peisajul vieții sociale, universitare și cultural-științifice al României de astăzi, un eveniment cu totul remarcabil.

Mai întâi, pentru că Universitatea pe care o aniversăm întruchipează nobilele idei și idealuri ale matematicianului, sociologului și omului politic, ale marelui patriot și reformator pedagogic, „ministru al Instrucțiunii” la cumpăna secolelor XIX și XX, Spiru Haret, cel care în urmă cu un secol a reorganizat pe baze moderne învățământul în țara noastră, întemeietorul învățământului național românesc.

În urmă cu două milenii, bătrânul filosof Seneca formula lapidar una dintre legile fundamentale ale învățământului: *Non scholae sed vitae discimus* (Învățăm pentru viață, nu pentru școală). Aceasta cred că a fost și convingerea de o viață a lui Spiru Haret.

Ideile și îndemnul patronului spiritual al Universității pe care o cinștim astăzi, privind funcția social-educativă a învățământului, sunt mai actuale ca oricând, cu deosebire atunci când afirmă că „*învățământului universitar trebuie să i se lase o completă libertate de mișcare, pentru a se adapta cu cea mai mare înlesnire cu progresul continuu al științei*”.

În al doilea rând, Universitatea *Spiru Haret*, cu cele 22 de facultăți și 4 colegii în 7 orașe ale țării, frecventate în anul școlar 2000-2001 de peste 30.000 de studenți, pregătiți de peste 1.200 de cadre didactice, constituie o instituție acreditată și consacrată în sistemul național de învățământ și educație, larg cunoscută și apreciată prin valoare, temeinicie și competitivitate.

În întregul său, Universitatea *Spiru Haret* reprezintă o alternativă prestigioasă la învățământul de stat, care vine în întâmpinarea cererilor tot mai numeroase exprimate de largi categorii de tineri pentru o pregătire universitară modernă. În contextul marilor procese ce marchează istoria României la acest început de secol – integrarea europeană și globalizarea –, Universitatea noastră a creat o instituție cu vocație europeană: *Institutul de Relații Internaționale și Studii Europene*.

(Continuare în pag. 2)

150 de ani de la nașterea lui SPIRU HARET

Sesiunea științifică omagială

Biografie de excepție

Academician Radu VOINEA

Este pentru mine o cinste deosebită de a evoca în câteva cuvinte personalitatea lui Spiru Haret, care a marcat prin bogata sa activitate dusă pe tărâmul școlii, științei și culturii, sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în țara noastră.

S-a născut la Iași, la 15 februarie 1851. A urmat școala primară la Iași. Aci aveau să-l impresioneze serbarea de sfârșit de an școlar, care a avut loc în clădirea fostei Academii Mihăilene, la care i s-a înmănat cununa de premiant în sunetele fanfarei militare, apoi inaugurarea Universității din Iași de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza la 26 octombrie 1860, așa cum rezultă din volumul său de *Amintiri*.

O dată cu unificarea instituțiilor centrale ale Moldovei cu cele din București, după actul unirii din 1862, familia lui Spiru Haret părăsește Iașul și tânărul școlar își încheie școala primară la București. În toamna anului 1862, este admis, prin concurs, în calitate de bursier, la Colegiul „Sfântu Sava” din București. O împrejurare fericită îi permite să citească încă de pe băncile școlii celebrul volum *Elemente de astronomie*, scris de astronomul belgian Quételet și să se pasioneze astfel de mecanica cerească și de matematici. De remarcat însă că această pasiune nu l-a îndepărtat de disciplinele umaniste. Să precizăm faptul că la limba latină a avut întotdeauna nota 10.

Din păcate, în 1865 și-a pierdut mama, iar un an mai târziu și pe tatăl său. În vârstă de numai 14-15 ani, el avea să se lupte din greu cu viața, cu lipsa de mijloace materiale. Această luptă nu a dăunat pregătirii lui, care a încheiat liceul ca premiant și și-a susținut bacalaureatul în iunie 1869, după care s-a înscris la Facultatea de Științe. Sub presiunea greutăților financiare legate de ajutorarea familiei, a trebuit, după primul an de studii, să ocupe prin concurs o catedră de matematică la Seminarul Central și funcția de secretar al Societății cooperative de credit „Economia”. Aceste activități au prelungit durata studiilor peste cei trei ani rânduiți pentru licență, dar au contribuit la formarea unei experiențe sociale, precum și la formarea conștiinței sale cetățenești.

În 1874, Spiru Haret a trecut cu deosebit succes licența în fizico-matematici și, ca urmare a aprobării date de Titu Maiorescu, pe atunci ministru al Instrucțiunii, obține prin concurs o bursă de studii în Franța, în valoare de 3000 de lei anual.

La Sorbona el reușește să-și treacă licența în matematici la 3 iulie 1875 și licența în științe fizice un an mai târziu, la 2 august 1876. A urmat pregătirea pentru doctorat cu teza *Asupra invariabilității marilor axe ale orbitelor planetare*. Problema aceasta fusese abordată de matematicienii francezi Laplace, Lagrange, Poisson, Tisserand, Le Verrier, care, studiind influența reciprocă a planetelor sistemului nostru solar asupra mișcării planetelor în jurul Soarelui, au ajuns la concluzia că nu apar termeni seculari în dezvoltările în serie studiate, deci că sistemul nostru solar este stabil. Spiru Haret a avut meritul de a fi demonstrat existența unor asemenea termeni seculari, deci a instabilității acestui

sistem. De remarcat că Spiru Haret a fost nu numai primul român, ci și cel dintâi străin doctor în matematici de la Paris. Susținerea tezei de doctorat a avut loc la 30 ianuarie 1878. Teza de doctorat a lui Spiru Haret este citată și astăzi de lucrările de specialitate ca un punct de reper în dezvoltarea mecanicii cerești.

În 1878, Spiru Haret se întoarce în țară și este numit profesor la Universitatea din București, la numai 27 de ani, fiind cel mai tânăr profesor universitar, pentru ca, un an mai târziu, în 1879 să fie ales membru corespondent al Academiei Române, fiind, la acea dată și cel mai tânăr membru al Academiei.

Pe lângă cursul de la Universitatea din București, Spiru Haret a mai predat începând din 1881 mecanica la Școala de ofițeri de artilerie și de geniu și lecții de matematici la Seminarul Nifor, iar din anul 1882, cursul de algebră și de geometrie analitică, în anul preparator al Școlii Naționale de Poduri și Șosele.

În 1883, el este numit în funcția recent înființată de inspector general al școlilor. Ca urmare a activității sale în această calitate, el întocmește, în 1884, un raport de reorganizarea învățământului mediu real, alături de cel clasic, având ca școală tip gimnaziul de șapte clase, racordat la învățământul superior, deschizându-se absolvenților gimnaziului real accesul la facultățile de științe, la medicină și la școala politehnică.

În 1885, Spiru Haret devine secretar general, iar D.A. Sturdza, ministru al Instrucțiunii. În 1886, este redactat un proiect de reformă a învățământului, care preia ideile raportului întocmit cu un an în urmă de Spiru Haret. În urma discuțiilor din parlament, reforma propusă de D.A. Sturdza și Spiru Haret a eșuat. Noul ministru al Instrucțiunii l-a eliberat, în 1888, pe Spiru Haret din funcția de secretar general. În 1889, Spiru Haret s-a înscris în Partidul liberal. Anii care au urmat eșecului proiectului de reformă nu i-au permis lui Haret o reîntoarcere la activitatea științifică, deoarece, între timp, Henri Poincaré introdusese în matematică metode topologice mai generale și mai precise decât metodele analitice familiare lui Haret.

În martie 1897, Spiru Haret a fost numit ministru al Instrucțiunii. El procedă la elaborarea unui nou proiect de reformă a învățământului, colaborând cu C. Dumitrescu – Iași, specialist în pedagogie și om politic cu influență în majoritatea parlamentară. În esență, noul proiect prevedea: gimnaziu unic și divizarea cursului superior în secțiile: clasică, reală și modernă, în locul gimnaziilor reale separate de gimnaziile clasice. În primele patru clase se predă un ciclu superior posibilitatea unui început de specializare, fără a se renunța la un orizont cultural larg. Numărul maxim de elevi într-o clasă era de 50 în gimnaziu și 40 în cursul superior. Se prevedea o apropiere ca nivel de pregătire a liceelor de fete de cele de băieți. Directorii de școli erau investiți cu autoritate pentru a controla activitatea profesorilor, în fiecare clasă se institua un profesor diriginte, ocuparea posturilor vacante făcându-se pe baza unui examen de capacitate. *Universitățile nu aveau numai rol didactic, ci și obligația de a efectua cercetare științifică*. S-a instituit titlul științific de docent, care se obținea pe baza unui examen de abilitare, în care trebuia prezentată o lucrare științifică originală, după care docenții puteau fi numiți profesori agregati pe posturile vacante pe baza recomandării facultății.

În 1889, proiectul de reformă a învățământului a fost votat de Adunarea deputaților, cu 104 voturi din 114, și de Senat în unanimitate. Această reformă a rămas în istoria școlii românești sub numele de „*reforma lui Spiru Haret*”.

O contribuție deosebită a avut Spiru Haret și la reforma învățământului profesional. În esență, școlile profesionale treceau în subordinea Ministerului învățământului. Aceste școli erau de trei categorii: de agricultură, de meserii și comerciale, împărțite în trei trepte: elementare, inferioare și superioare. Scopul imediat al acestor

școli era dezvoltarea industriei mici și răspândirea în masele populare a spiritului industrial, necesar dezvoltării marii industrii. Legea reformei învățământului profesional a fost votată de parlament, în martie 1899.

În același an, guvernul D.A. Sturdza a demisionat, făcând loc unui guvern conservator. Spiru Haret a fost înlocuit de Take Ionescu, după care a urmat ca ministru doctorul C.I. Istrati, doi miniștri conservatori. În anul 1900, în urma unui congres al institutorilor și al învățătorilor, Spiru Haret a publicat în revista „Convorbiri didactice” articolul „Societatea corpului didactic primar și Liga învățământului”, în care se arată că învățătorii trebuiau să se ocupe de cantine și de școlile de adulți, de bibliotecile populare sătești și să țină conferințe instructive în fața sătenilor. Apelul lui Spiru Haret a avut un ecou favorabil în rândurile învățătorilor, exprimat prin scrisori pline de entuziasm. Spiru Haret vedea în apostolatul intelectualității un mijloc esențial pentru a combate înapoierea satelor, prețuind prosperitatea din țările nordice.

Să remarcăm strădaniile sale de a se preda elevilor nu o geografie seacă a României, ci una pitorească, cerându-i lui Alexandru Vlahuță să scrie o asemenea geografie și aceasta a fost *România pitorească*. I-a cerut lui George Coșbuc să scrie o istorie populară a războiului nostru pentru neamul nostru și a apărut *Povestea unei coroane de oțel*. Este mișcătoare inițiativa lui Spiru Haret, în urma căreia 90.000 de copii români au contribuit cu câte 10 bani pentru a se cumpăra compozitorului nostru George Enescu o vioară Stradivarius, precum și alte inițiative.

În anul 1910, a apărut la Paris și la București, în limba franceză, lucrarea *MECANICA SOCIALĂ*, în care, prin analogie cu sistemele materiale studiate de mecanică, societatea era considerată o reuniune de indivizi supuși acțiunilor reciproce și exterioare. Raportarea indivizilor se face la un sistem specific de coordonate: economice, intelectuale și morale. Se aplică societății principiul inerției, al mișcărilor relative, al egalității acțiunii și reacțiunii, principiul minime acțiuni, teoria școlii etc.

Cu toate limitările ei, lucrarea *Mecanica socială* are meritul de a fi arătat posibilitatea aplicării matematicii în științele sociale.

În 1907, Spiru Haret și David Emanuel, primii doctori în matematici români de la Sorbona, au fost sărbătoriți cu prilejul împlinirii a 25 de ani de când au fost numiți profesori la Școala Națională de Poduri și Șosele. Cu acel prilej, Gheorghe Țițeica a evocat faptul că în 1901, când Spiru Haret a revenit ca ministru al Instrucțiunii, regele Carol I a fixat ora 9⁰⁰ pentru depunerea jurământului noului guvern. Spiru Haret a arătat că la acea oră are curs la Universitate și regele a schimbat ora la 11. Fără comentarii.

În urma răzcoalelor țărănești din 1907, Spiru Haret a fost acuzat că prin apelurile sale către învățători a contribuit la instigare, la dezordine, deoarece în multe sate în fruntea răsculaților se aflau învățătorii. Spiru Haret a argumentat cât de netemeinice erau aceste acuzații.

În anul 1911, când Spiru Haret împlinea 60 de ani, a fost sărbătorit printr-un mare banchet, cu peste 400 de participanți. Cu acest prilej i s-a oferit volumul omagial *Lui Spiru Haret. Ale tale dintru ale tale*, ogândind în cele 151 de articole și 1220 de pagini scrise de foștii colaboratori, marea contribuție a sărbătoritului la dezvoltarea țării pe multiple planuri.

Un an mai târziu, la 13 decembrie 1912, o boală nemiloasă, cancerul intestinal, avea să curme zilele marelui om al școlii, care, timp de 10 ani, a condus destinele învățământului românesc.

Astăzi, când aniversăm 150 de ani de la nașterea lui, se cuvine să omagiem personalitatea sa situată, în cadrul generației sale, pe treapta cea mai înaltă. Cinstindu-ne înaintașii, dovedim că-i merităm.

Cuvântul rostit de președintele Camerei Deputaților

(Continuare din pag. 1)

În 1928, într-o prelegere celebră (*Politica culturii și statul cultural*), Dimitrie Gusti aprecia că „*Intellectul, legislatorul superior al vieții (...) ce creează o altă natură, o altă societate, o nouă viață (...) este un element cel puțin egal cu capitalul economic ori cu munca*”.

Din această perspectivă, aș dori să vă asigur că autoritățile instalate după alegerile de la sfârșitul anului trecut apreciază sistemul de învățământ ca pe o prioritate națională, un important element de stabilitate socială, precum și un factor esențial al evoluției și dezvoltării țării, care trebuie să se bucure de o atenție specială în politica de dezvoltare pe termen lung, precum și în promovarea reformei la toate nivelele sistemului educațional. Astăzi este evident că investițiile în educație, în modernizarea învățământului, sunt în ultima instanță investiții în dezvoltarea socială și economică.

Mai mult decât atât, putem spune că investiția în educație, adică în spirit, este o investiție cu cea mai înaltă – cu o incalculabilă rentabilitate. Este investiția supremă, în viitorul nostru, în destinul națiunii române în concertul națiunilor moderne ale Europei. Iar acest demers este o funcție fundamentală a statului român, a Executivului și Legislativului, care sunt chemate să fundamenteze și să pună în aplicare un sistem unitar de învățământ, la scară națională. În cadrul acestui sistem național de învățământ, paralel cu racordarea permanentă la dinamica științei și tehnicii mondiale, însușirea și cultivarea limbii române, a istoriei, precum și a valorilor identitare ale culturii noastre naționale vor constitui imperative fundamentale.

Suntem convingeți că între cerința de fundamente și consolidare a unui sistem modern de învățământ național românesc și imperativul integrării europene a României nu există nici o incompatibilitate, ci, din contra, un raport de complementaritate.

Pentru a satisface aceste cerințe, învățământul românesc – iar în cadrul acestuia și Universitatea *Spiru Haret* – va trebui să accelereze și să desăvârșască dificilele procese ale reformei, să treacă la o etapă superioară calitativ, de înaltă exigență și prestanță științifică, pentru a putea da răspunsurile convenite proceselor globalizării și evoluției de o rapiditate nemaîntâlnită care marchează istoria contemporană a României. Iar răspunderea noastră, atât a profesorilor, cât și a studenților, este uriașă, dramatică.

Doamnelor și domnilor,

Vă rog să fiți de acord ca, animați de entuziasm și satisfacția prilejului de aniversare a 10 ani de existență rodnică a Universității *Spiru Haret*, să adresăm studenților, cadrelor didactice, Senatului și Rectoratului acesteia îndătinată urare academică a înaintașilor noștri tutelari:

VIVAT! CRESCAT! FLOREAT!

150 de ani de la nașterea lui SPIRU HARET

Sesiunea științifică omagială

Ideea de școală națională în concepția lui Spiru Haret

Prof.univ.dr. Aurelian BONDREA
Președintele Fundației *România de Mâine*
Rectorul Universității Spiru Haret

Personalitatea constructivă a lui Spiru Haret și-a pus puternic amprenta asupra evoluției școlii românești din prima jumătate a secolului al XX-lea. Contribuția lui la așezarea, organizarea și structurarea învățământului a influențat direct întreg cursul reformelor școlare dinainte și după înfăptuirea Marii Uniri din 1918.

Patriot înflăcărat și spirit democratic, om de știință și autentic reformator pedagogic, purtător al culturii în toate mediile sociale, mai ales în rândul țărănimii, el a contribuit hotărâtor la împlinirea destinului școlii cu acela al întregii națiuni. Fructuoasa lui activitate în sfera învățământului și culturii se constituie ca un luminos model al intelectualului legat de popor, animat de aspirațiile și nevoile acestuia.

Personalitatea și moștenirea lui Spiru Haret s-au afirmat și sunt mereu viabile prin ceea ce el a fundamentat ca **idee de școală națională**, de învățământ practic și eficient, animat de principii umaniste, modern structurat și având un caracter unitar.

Ideea de **școală națională** avea să-și afirme dimensiunea practică și semnificația valorică principală atunci când, la șase ani după moartea lui Spiru Haret, se desăvârșea procesul de făurire a statului național unitar român, se ridica pe o nouă treaptă sarcina organizării și dezvoltării învățământului.

Preocuparea de a reactiva, în substanța și destinul ei istoric, **ideea de școală națională** izvora din concepția haretiană că existența și dezvoltarea unui popor sunt asigurate numai în condițiile unirii și unității sale în jurul unor înalte idealuri, consolidate prin „*simțirea comună a iubirii de țară și de neam*”, iar sistemul școlar reușește să fie

„*oglindea fidelă a trebuințelor, aspirațiilor, caracterului național al poporului*”. De aceea, Spiru Haret cerea școlii și slujitorilor ei „*să fie, fiecare în colțul său, propagatorii cei mai aprigi ai ideilor naționale, încălzitorii patriotismului și luminătorii poporului asupra gloriei țării lui în trecut și în prezent și a încrederii nestrămutate ce trebuie să aibă în viitorul ei*”¹.

Din opera complexă, multilaterală a lui Spiru Haret, ceea ce este deosebit de trainic se referă la politica și legislația școlară. În acest domeniu a fost cu adevărat revoluționar, punând bazele învățământului românesc modern, ale unei școli naționale de prestigiu și de larg ecou european încă din timpul vieții lui.

Iată câteva considerente care se constituie în factori de reflecție contemporană, atât în ce privește rolul și funcția culturală, socială și economică a școlii, cât și în perspectiva evaluării la justa lor valoare a tuturor proceselor ce au premers și favorizat actul istoric de la 1 Decembrie 1918.

Legea Spiru Haret, adoptată în 1898, a intrat în istoria învățământului, a culturii române, în general, ca un act fundamental al restructurării și modernizării școlii naționale. Crezul marelui fondator al acesteia se afla mereu sub semnul preocupării dacă școala românească a ajuns și „**merită pe deplin numele de școală națională**”, al cărei scop fundamental era de a forma tineretul în spiritul unor idealuri moderne, al efortului de a învăța și a contribui la prosperitatea întregului popor. Pledând pentru unitatea și trăinicia statului român, Spiru Haret scria, în 1907, că un asemenea ideal nu se poate împlini decât „*prin cultură, prin o viață mai bună, prin înțelegerea cât mai exactă a rostului nostru în lume, prin dezvoltarea cât mai mare a simțului de iubire de țară și de mândrie de neam. Cine vrea să scurteze cursul vremii pe alte căi, își pierde timpul și munca în zadar, și din vântul pe care-l seamănă nu va culege decât furtună*”, se exprima el, polemic și constructiv, apărându-și ideile, combătând pe cei care, pe teritoriul românesc sau în afara lui, propovăduiau și practicau atitudini izolaționiste, separatiste și chiar antinaționale, inclusiv în privința organizării și desfășurării, în acea epocă,

a învățământului. În concepția lui, „*patria nu este numai pământul din care scoatem rente. Patria o face și limba și istoria, și religia și tradițiile. A da cu piciorul în toate acestea, este a se lepăda cineva de patria sa... Precum un părinte nu are dreptul a-și lăsa copilul fără instrucție, cu mai mare cuvânt el nu are dreptul de a-i da o educație antinațională, care face dintr-însul un element înstrăinat de țară...*”².

Această concepție nu se referea numai la problemele învățării limbii române de către toți cetățenii țării, la cunoașterea temeinică a istoriei și geografiei, ci la întreaga structură a obiectelor de învățământ din licee, școli normale și școli profesionale, menite a răspunde *cerințelor emancipării sociale și economice, formării unui cetățean modern al statului român modern*.

Cine cercetează azi documentele epocii va descoperi aprecierile contemporanilor sau și ale urmașilor față de personalitatea și contribuția lui Spiru Haret, pentru care convingerea de căpătâi era cea potrivit căreia „*cel dintâi act al oricărei acțiuni naționale este tărâmul școlar*”.

Astfel, raportul din Camera Deputaților la Legea Învățământului din 1924 sublinia că, dacă între 1864-1910 s-au perindat 50 de miniștri la învățământul public, Spiru Haret a fost cel care a înfăptuit, în domeniul școlar, mai mult decât toți la un loc. „*Toate acestea Haret le-a făcut mai mult cu sufletul decât cu mijloace materiale; cu caracterul lui plin de voință, de energie. El s-a apropiat de sufletul învățătorilor; i-a câștigat în așa măsură, încât învățătorimea vedea în el pe adevăratul ei părinte, pe îndrumătorul și sprijinitorul ei. Am zis că le-a făcut pe toate acestea, fără mijloace materiale deosebite din partea statului, pentru că între anii 1901-1904, când a fost pentru a doua oară ministru, am avut cea grozavă criză financiară și economică... Iar a treia oară a venit ca ministru între 1907-1910, după răscoalele țărănești. Ce poți face oare, fără mijloace bănești îndestulătoare?*”³.

Se vede limpede de aici la ce înălțime se situa concepția lui Spiru Haret despre învățământ, la baza căreia el a pus **ideea de școală națională**. De ce abia în Legea lui Spiru Haret apare această idee esențială? Pentru că până

la el, învățământul nu cuprindea toți copiii de vârstă școlară. Învățământul dinaintea lui Spiru Haret se ocupa îndeosebi de copiii elitelor. Spiru Haret a fost cel care a militat pentru cuprinderea în învățământ a **tuturor** copiilor (copii de țărani, de muncitori, de funcționari), de fapt a întregii populații școlare a țării. În plus, ideea de școală națională la Spiru Haret nu se referea doar la sfera de cuprindere a copiilor, ci și la conținutul învățământului, în sensul că el a pus accentul pe caracterul practic al pregătirii școlare. El a deschis calea ca, în învățământul preuniversitar, copiii să poată învăța meserii practice, a promovat învățământul profesional modern și a pus accentul pe educarea patriotică a tuturor școlărilor. A fost un titan al învățământului românesc, un luptător pentru caracterul național al acestuia, scop în care a dus o nesfârșită bătălie cu politicienii, inclusiv cu cei din propriul partid, cu toți cei ce împiedicau accesul tuturor copiilor României la știința de carte, din care cauză o mare parte din populația țării era analfabetă.

Așadar, prin eforturile lui Spiru Haret s-a ajuns la învățământul modern și democratic de la sfârșitul secolului al XX-lea. Nu trebuie, prin urmare, să uităm principala concluzie desprinsă de aici pentru vremurile noastre, anume că și astăzi apare pericolul analfabetismului, împotriva căruia școala românească este chemată să se angajeze cu toate forțele sale.

Preluându-i moștenirea și îmbogățind-o, acționând în noile condiții caracteristice începutului de secol XXI și mileniului trei, exprim convingerea că trecerea timpului a confirmat și confirmă pe deplin vitalitatea și perenitatea prestigioasei opere a celui căruia i s-a spus „*marele ministru al școlilor*”.

Aducându-i un profund omagiu, corpul profesoral și studenții Universității care-i poartă numele, înțeleg să-i urmeze cu stăruință generoasele îndemnuri și învățături.

Mulțumesc tuturor participanților, tuturor celor prezenți la această Sesiune omagială și declarăm solemn că activitatea desfășurată în Universitatea noastră va fi ridicată neconținut la un înalt nivel calitativ, astfel încât să merităm numele marelui înaintaș.

1. *Operele lui Spiru Haret*, vol.II, *Oficiale*, 1901-1904, p.164.

2. Spiru Haret susținea aceste idei într-un articol consacrat școlii naționale, publicat în *Revista generală a învățământului*, anul II, nr.6, 1907.

3. A se vedea volumul editat în 1925 la Editura Cartea Românească și consacrat prezentării și dezbaterii Legii dr. C. Angelescu, p.214-216.

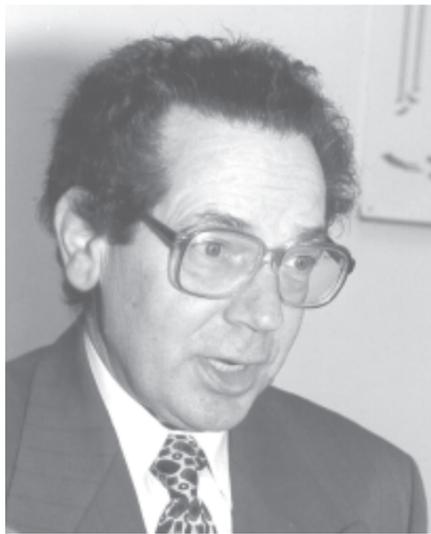

150 de ani de la nașterea lui SPIRU HARET

Sesiunea științifică omagială

Patriot luminat, creator al unei opere nepieritoare

Prof.univ.dr.Ioan SCURTU

Spiru C. Haret este una dintre cele mai complete și complexe personalități din istoria României. Savant de prestigiu mondial – un crater de pe fața nevăzută a Lunii poartă numele său; unul dintre fondatorii sociologiei românești bazată pe studii matematice; eminent organizator al învățământului modern în țara noastră, reformele inițiate de el în acest domeniu contribuind din plin la dezvoltarea științei de carte, dar și la afirmarea performanței școlare; fruntaș politic – parlamentar, ministru timp de circa 10 ani, unul din liderii de marcă ai Partidului Național Liberal; Spiru C. Haret a fost, în același timp, inițiatorul unei ample mișcări social-culturale care-i poartă numele: **haretismul**.

Încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Spiru C. Haret a ajuns la concluzia că societatea românească nu se putea dezvolta în ritmul dorit, dacă țărănimia nu era antrenată în viața publică, deoarece aceasta alcătuiă circa 90% din totalul populației României. De aceea, se impunea ameliorarea situației materiale și spirituale a sătenilor. A înțeles printre primii că asemenea schimbări constau în ridicarea nivelului de cultură al țărănimii prin școală și întărirea ei economică prin cooperative sătești.

Pentru realizarea acestui obiectiv, Spiru C. Haret a decis să folosească pe învățători, oamenii luminați ai satului, care se bucurau de un real

prestigiu și care, prin numărul lor, puteau să acționeze la scara întregii țări. Corpul didactic rural – scria Spiru C. Haret – „este cel mai numeros; membrii lui sunt răspândiți pe toată întinderea țării, până la ungherele cele mai ascunse și mai depărtate. Întocmai ca rădăcinile unui arbore puternic, corpul didactic își întinde ramificațiile peste tot, pătrunzând în păturile națiunii și confundându-se cu dănele”. Era necesar ca învățătorii, pe lângă munca la clasă, cu elevii, să desfășoare și o amplă activitate extrașcolară. Spiru Haret aprecia: „Învățătorul într-un sat nu trebuie să fie numai învățătorul copiilor, el trebuie să fie în același timp și sfătuitorul bun și luminat al sătenilor, pilduitorul lor la cele bune și folositoare pentru dânșii.”

De la înălțimea funcției sale de ministru și de fruntaș al Partidului Național Liberal a încurajat activitatea extrașcolară, a îndrumat-o, dându-i un cadru organizat la nivelul întregii țări. Prin circulare și decizii succesive, el cerea revizorilor școlari să-i îndemne pe învățători să țină conferințe în fața țăranilor pe teme culturale și igienico-sanitare, să înființeze școli de adulți, biblioteci populare, coruri sătești, să sprijine crearea de cantine școlare pentru copii săraci, să întemeieze cooperative de producție și bănci populare.

O componentă esențială a activității extrașcolare era *educația patriotică*. În concepția lui Spiru Haret, învățătorii trebuie să fie „propagatorii cei mai aprigi ai ideilor naționale, încălzitorii patriotismului și luminătorii poporului asupra gloriei țării lui, în trecut și în prezent, și a încrederei nestrămutate ce trebuie să aibă în viitorul ei”.

În jurul anului 1900, din îndemnul lui Spiru Haret, învățătorii au început să fie extrem de activi pe tărâm social, cultural și economic; aproape în fiecare lună ministrul era informat de înființarea unor noi școli de adulți, a unor noi cercuri culturale, a unor noi bănci populare, despre organizarea unor serbări și spectacole de teatru cu tematică patriotică.

Țărănimia – până atunci neglijată de clasa politică – era chemată la viața publică și îndrumată să se organizeze și să acționeze în comun pentru ameliorarea situației sale.

Din informațiile pe care le primea, Spiru Haret realiza tot mai clar faptul că se impunea o acțiune energică, pe linie guvernamentală, pentru rezolvarea problemei țărănești. În 1905, a publicat broșura intitulată *Chestia țărănească*, în care propunea măsuri vizând ameliorarea

situației țăranilor: o nouă lege a tocmelilor agricole și înlăturarea arendașilor parazitari, o justiție echitabilă, ocrotirea asociațiilor țărănești, sprijinirea băncilor populare prin intermediul cărora țăranii să cumpere pământ etc. Era pe deplin conștient că măsurile propuse nu mergeau spre esența problemei țărănești, dar considera că prin aplicarea lor „s-ar putea stăvili, măcar în parte, exploatarea cea grozavă ale cărei victime sunt țăranii” și s-ar face ca problema agrară „să piardă caracterul ei de gravitate, și ar lăsa conducătorilor timpul și libertatea de spirit de a gândi în liniște și de a lua și alte măsuri”. Știa prea bine că avea de întâmpinat rezistența marilor proprietari; de aceea le cerea „să nu piardă din vedere că modestul sacrificiu ce propun să facă ei din multul ce câștigă astăzi este pentru a evita pierderi mai mari ce ar putea veni în viitor.

Oricine are dreptul să trăiască, și când unei clase întregi de oameni i se taie toate mijloacele de existență, ei ajung la disperare și nu mai știu să aleagă între ceea ce legea permite sau nu permite.”

Semnala de alarmă tras de Spiru Haret în 1905 n-a fost ascultat, astfel că peste doi ani – în 1907, România s-a confruntat cu cea mai mare și violentă răscoală țărănească din Europa secolului XX. În plină răscoală, la 6 martie 1907, Spiru Haret a publicat articolul *În chestia țărănească*, difuzat apoi și ca broșură, în care acuza guvernul conservator că nu a făcut nimic pentru a ameliora situația țărănimii și a evita astfel răscoala. „Suprimarea treptată a tuturor mijloacelor de existență pentru țărănimie nu poate decât să ducă la o catastrofă, pentru că alternativa de a omorî prin foamă o populație întreagă este tot așa de grozavă, ca și aceea de a omorî prin gloanțe”. Pentru această luare de atitudine, Spiru Haret avea să fie acuzat de la Tribuna Senatului că era „anarhist” și „instigator” la răscoală.

Dar Spiru C. Haret nu numai că nu a fost instigator, ci la numai două zile după revenirea la guvern, a adresat învățătorilor în calitate de ministru al Cultelor și Instrucțiunii – apelul de „a împăca pe frați și de a aduce pacea și liniștea printre oameni”. Răspunzând acestui apel, numeroși învățători au acționat pentru potolirea spiritelor, pentru reînțoararea țăranilor la o atitudine pașnică și înțeleaptă.

După înfrângerea răscoalei, Spiru Haret a fost vehement atacat de conservatori. Ziarul „Epoca” scria, la 5 aprilie 1907, că Spiru Haret „și-a cucerit un loc de onoare pe marele povârniș al mișcării prăpăstioase în care eram să fim înghițiți”. Iar C. Dissescu i se adresa de la tribuna Senatului, în ședința din 23 ianuarie 1908: „Ați exercitat o

acțiune morală indirectă, dar decisivă, asupra celor întâmplate în februarie și martie 1907”.

Nelăsându-se intimidat de aceste atacuri, la 24 iulie 1907, Spiru Haret adresa învățătorilor un apel, prin care le cerea să reia activitatea extrașcolară „cu puteri înnoite”, pentru „luminarea poporului și ajutorarea lui în lupta pentru existență. Să facem să intre, de s-ar putea, toți țăranii în băncile populare, să dezvoltăm cu înțelepciune tovrășile sătești, să stăpîm pe samsarii și pe vătămătorii de prin sate.” Răspunzând atacurilor ce nu mai conteneau, Spiru Haret avertiza în Senat, la 24 ianuarie 1908: „Dacă nu se face ceva ca să se rezolve chestiunea țărănească cu bine și cu pace pentru toată lumea, pericolul nu va dispărea și va reveni din nou, sub altă formă.”

În opinia sa, învățătorii puteau deveni esențiali în acțiunea de educație politică a țărănimii, deoarece – scria el în 1911 – „Ne aflăm în ajutorul unei mari reforme sociale, care va chema la viața publică păturile inferioare ale societății românești, și în special țărănimia.” Pentru acel moment, ea trebuia pregătită, astfel încât să știe să-și promoveze interesele. Din inițiativa lui Spiru Haret a luat ființă, în iunie 1912, Liga Deșteptarea, care avea menirea „să lumineze pe viitorii cetățeni asupra drepturilor și datorităților de mâine”, și să asigure „pregătirea intelectuală, morală și economică a sătenilor și muncitorilor de la orașe, educația lor cetățenească.”

Moartea prematură a lui Spiru Haret, în decembrie 1912, a făcut ca Liga Deșteptarea să nu capete consistența necesară. Dar actul în sine – ca un lider politic de talia lui Spiru Haret să creeze o organizație consacrată ridicării morale și politice a țărănimii – este remarcabil.

Nicolae Iorga, în articolul intitulat *Moartea unui prieten al țărănimii: Spiru Haret*, publicat în „Neamul românesc pentru popor” din 11 ianuarie 1913, scria: „A înțeles mai mult decât tovarășii săi din Partidul Liberal, și chiar decât toți cei din partidele vechi, că fără a se ridica țăranul nu are nici o putere și nici o trăinicie țara însăși.”

Ideile răspândite de Spiru C. Haret au rodit în perioada de după Marea Unire, când în România s-a înfăptuit cea mai amplă reformă agrară din Europa și s-a acordat votul universal, astfel că țărănimia a devenit principala masă electorală. Cei care l-au cunoscut i-au păstrat o vie amintire, iar cei care i-au studiat opera au căutat să-i cinstesc meritele și să-i veșnicească numele. Statuia ce i-a fost ridicată în Piața Universității – alături de cele ale lui Mihai Viteazul, Gheorghe Lazăr și Ion Heliade Rădulescu – numele dat unor prestigioase școli – în primul rând, celei în care ne aflăm astăzi – sunt mărturii clare că românii știu să-și prețuiască valorile.

Pedagog și reformator al învățământului

Prof. univ. dr. Ion T. RADU

În toate momentele istoriei învățământului nostru, de un veac încoace, în care a apărut necesitatea unei reforme a acestuia, oamenii școlii au simțit nevoia să facă apel la opera și activitatea lui Spiru Haret în acest domeniu. Evocarea lui Haret, ori de câte ori suntem chemați să răspundem

la întrebări privind destinul școlii noastre, este legitimă, dacă avem în vedere că a înscris, prin gândirea și prin înfăptuirile sale, *un moment de referință* în istoria învățământului românesc. Ideile și activitatea sa de organizator de învățământ au penetrat, mai mult decât oricare altele, întreaga evoluție a sistemului școlar până în prezent.

Acțiunile lui de organizare și reformare a învățământului au privit întregul sistem școlar, *structurile* – de la grădinița de copii până la învățământul superior; profilurile de formare – învățământ de cultură generală, învățământ profesional; toate componentele principale ale sistemului – conținuturile instruirii, metodologiile de lucru, formarea personalului didactic, nimeni în istoria învățământului nostru, nu a dezvoltat ca el o asemenea viziune de ansamblu asupra sistemului școlar și, probabil, puțini ca el în învățământul din alte țări au realizat acest lucru.

Nu vrem a lăsa să se înțeleagă – referindu-ne la activitatea și opera lui Spiru Haret – că încercăm să acredităm ideea după care marile și complexe probleme pe care le generează învățământul în vremea noastră își pot găsi rezolvarea în idei,

concepții și practici școlare promovate cu un veac în urmă. Avem înțelegerea schimbărilor profunde care s-au produs în planul cunoașterii umane, al concepțiilor și în viața socială. Dar este pe deplin justificat să susținem că experiența trecută a școlii noastre, mai cu seamă aceea pe care o reprezintă opera și activitatea lui Spiru Haret, poate constitui izvorul unor sugestii valoroase și utile pentru ce avem de făcut azi.

Totodată, insistăm pentru a se ști că nu numai ideile ce se desprind din opera sa, ci viziunea lui Haret și atitudinea sa privind construirea unui sistem școlar sunt surse de învățăminte pentru orice reformă școlară întreprinsă în timpul nostru. Pentru că activitatea lui Haret ca reformator școlar oferă un exemplu strălucit de *fructificare și continuare a ideilor și experienței în acest domeniu*, anterioare lui, a ceea ce au preconizat citorii ai școlii din țara noastră, începând cu cei din prima jumătate a veacului XIX (Goleștii, I.H. Rădulescu, Gh. Lazăr, Gh. Asachi, Petrache Poenaru, Costaforu ș.a.) și continuând cu încercări de reforme mai aproape în timp de epoca sa: Legea instrucțiunii publice din 1864, proiectele de reformă inițiate de P. Carp, 1870, Ch. Tell, 1872, T. Maiorescu, 1876, D. Sturdza, 1881, Take Ionescu, 1891, V. Conta, 1880-1881, V.A. Urechea, 1881. Opera lui Spiru Haret este, în

esență, și așa este drept s-o privim – o sinteză a celor mai bune tradiții ale legislației și școlii românești, în strânsă corelație cu elementele novatoare ale pedagogiei europene.

În același timp, gândurile lui Spiru Haret despre ceea ce trebuia să devină învățământul românesc își au sorginea într-o *temeinică cunoaștere a realităților economice, sociale, culturale și, nu în ultimul rând școlare*, din cele două Principate unite – Muntenia și Moldova.

Spiru Haret a *tezaurizat o experiență proprie complexă* în domeniul învățământului – ca profesor în învățământul secundar, la Seminarul Central „Nifon” și ca autor de manuale, apoi în învățământul superior, la Facultatea de Științe a Universității bucureștene, la Școala de Artilerie și Geniu, la Școala de Poduri și Șosele. Pe parcursul carierei didactice a îndeplinit și funcții importante în conducerea și organizarea învățământului, care i-au prilejuit cunoașterea directă, profundă a școlii de toate gradele, de la sfârșitul veacului trecut. A fost, succesiv, inspector școlar, 1879, membru al Consiliului permanent de instrucțiune (1882-1896), revizor general al școlilor, secretar general al Ministerului Instrucțiunii (1885-1887) pentru ca,

(Continuare în pag. 5)

150 de ani de la nașterea lui SPIRU HARET

Sesiunea științifică omagială

Un mare și sincer iubitor al țărânimii

Conf.univ.dr. Florian TĂNĂSESCU

O pornire lăuntrică generoasă a apropiat pe mulți intelectuali români de lumea satului. O lume ce venea din adâncurile istoriei neamului și se confunda cu ea, o lume a muncii tenace și a curățeniei sufletești, o lume aparent învinsă de greutate, suferințe și mizerie, dar niciodată înfrântă. Pe această lume unii cărturari s-au străduit s-o înțeleagă, să-i afle traiul, gândurile și aspirațiile, s-o îndrume pe calea luminii date de învățătură sau s-o sprijine în ameliorarea condiției sale umane. Îndreptățiți erau să o facă, nu numai fiindcă societatea românească era apreciată ca având înfățișare țărănească, ci și datorită marginalizării satelor și a populației lor, a sărăciei și menținerii lor în stare de subdezvoltare și incultură de către politicieni și marii proprietari, așa după cum remarca cu temei Constantin Rădulescu-Motru: „Marii proprietari au apărât marfa agricolă, nu și sufletul producătorului, neînțeleș de către cei care au făcut politică”.

Unii intelectuali, care proveneau din mediul sătesc cunoștea direct, de la sursă, condițiile și manifestările vieții rurale, alții, ridicăți din straturi sociale urbane au investit eforturi și multă dragoste să le afle, cercetându-le direct. Spiru Haret se înscrie printre aceștia din urmă, traiectoria sa intelectuală și profesională de dezvoltare ne nu numai o personalitate care

cunoștea profund viața rurală, ci și un mare om de stat care s-a identificat cu aspirațiile țărânimii și a militat pentru împlinirea lor.

Remarcabil este – și trebuie subliniat acest aspect – că acest tip admirabil de intelectual pe care îl reprezenta și Spiru Haret, foarte divers ca proveniență socio-profesională, a cercetat realitățile satului românesc prin intense studii sociale. Nicolae Bălcescu era istoric, la fel ca Mihail Kogălniceanu sau A. D. Xenopol, Ion Ghica – economist, Mihail Eminescu – poet, Ion Ionescu de la Brad ca și G. Ionescu-Sisești – ingineri agronomi, pentru a aminti doar pe câțiva dintre cei care au cunoscut țărânimia și întregul ei univers prin astfel de investigații.

Spiru Haret, cum este cunoscut, era matematician și nu unul oarecare. El făcea parte din elita școlii românești de matematică, care a adus faima țării în lume. Apropierea și apoi identificarea lui cu sufletul țaranului român a fost posibilă dată fiind afecțiunea dobândită pentru țărânimie, întreținută și permanentizată prin propriile sale studii. *Mecanica socială* – scrierea care îl impune comunității științifice interne și internaționale – este reprezentativă din acest punct de vedere, fiind expresia concentrată a teoretizării unor realități sociale constatate și verificate prin cercetări personale și deopotrivă a viziunii sale de reformator social. Este și lucrarea care îl plasează printre cei mai importanți reprezentanți ai sociologiei pozitivist-evoluționiste, prin aplicarea matematicii în studiul vieții sociale.

Invocarea *Mecanicii sociale* nu este întâmplătoare. După cum se cunoaște, lucrarea este redactată în 1910, cu numai doi ani înainte de trecerea autorului ei în eternitate. Ea este, deci, expresia unui studiu intens de o viață, a unor îndelungate și profunde reflecții, a propriei sale experiențe existențiale. Și mai este și expresia, evident teoretizată, a altei lucrări reprezentative, tipărite cu cinci ani înaintea apariției acesteia – *Chestiunea țărănească* –, prin care autorul ei dă măsura reală a reformatorului social care era și s-a impus prin forța argumentelor.

Evaluarea sociologiei haretiene, așa cum se dezvoltă ea în *Mecanica socială*, ne arată că aceasta nu se limitează numai la un demers metodologic nou în sociologie, ci cuprinde o viziune proprie, originală, fundamentată pe idei,

concepte, ipoteze și teorii referitoare la natura societății, structura și dinamica socială, progresul și civilizația umană. Principala forță a societății – aprecia Spiru Haret – o reprezintă individul (omul), dar un individ concret, real, dinamic, creator, care reprezintă pivotul vieții sociale și deopotrivă agentul autentic al activității sociale și nu produsul acesteia. Existența socială apare, astfel, o realitate cognoscibilă și comensurabilă prin metodele științelor exacte, existență care este concretizată doar și numai prin ființe umane. În acest fel, susține Spiru Haret, nu este posibilă nici o acțiune reformatoare, nici o raționalizare socială prin aplicarea vreunui proiect, fără a avea în vedere pe oameni și fără a-i implica direct, deoarece indivizii (oamenii) sunt și cei care beneficiază de rezultatele acțiunii reformatoare.

Instrumentarea proiectelor reformatoare nu are caracter întâmplător, demonstrează autorul, deoarece reclamă și deopotrivă conduce la echilibrul social, element central și necesar pentru funcționarea oricărui sistem social.

Dacă *Mecanica socială* apare la Paris în 1910, la trei ani de la răscoala țărănească din 1907, *Chestiunea țărănească* era tipărită cu doi ani înainte acesteia. Într-o astfel de înscriere a evenimentelor se poate distinge, cu mai multă limpezime, mesajul umanist profund și revelator al celui care, prin puternica sa personalitate și demersurile de mare reformator social, generează o mișcare de proporții naționale ce îi imprumută numele – *mișcarea haretiană*. Se mai poate desluși cu limpezime că dacă chemarea la rațiune a omului de bine ce era Spiru Haret ar fi fost urmată și de măsuri concrete în planul ameliorării situației țărânimii, nu era exclus ca răscoala din 1907 să nu mai figureze ca eveniment istoric.

Chestiunea agrară poate fi înregistrată nu numai ca lucrare cu un pregnant conținut social-reformator, ci și ca un program de redresare a agriculturii românești și de soluționare progresivă și rațională a problemelor complexe și grave cu care se confrunta lumea satului românesc de atunci. Nu întâmplător ea a fost apreciată ca fiind de o mare îndrăzneală și curaj, deoarece „dezgolește rana și cere mijloace radicale de îndreptare” (G. Ionescu – Sisești). În esență, programul haretian de reformare a vieții rurale prevedea următoarele: înființarea Casei rurale; întărirea obștilor sătești, pentru a lua în arendă moșiile statului și ale instituțiilor de binefacere; interzicerea arendării pământurilor țărănești la cămătari, samsari sau la oricare persoană cu rol intermediar; indivizibilitatea loturilor țărănești;

monopolul statului asupra cârciumilor; modificarea Legii judecătorilor de ocoale, astfel încât țărânimia să fie apărată de abuzuri; modificarea Legii administrative; întărirea și dezvoltarea mișcării cooperatiste prin sistemul băncilor populare (mișcare pe care o încurajase începând cu anul 1901).

Spiru Haret, însuși, stabilea o ierarhie a priorităților, relevând în lucrare că „dintre toate remediile cari se pot propune pentru îndreptarea acestei stări de lucruri, acela pe care-l cred că este mai puternic și mai ușor de aplicat este acela, ca țărâni să fie ei înșiși arendași ai moșiilor statului, ale instituțiilor publice, puse sub controlul lui și ale particularilor”. Referitor la moșiile statului el preciza: „Cred că moșiile statului ce au rămas nevândute să nu se mai vândă deocamdată, ci să se arendeze pe câte 10 ani la asociații țărănești formate chiar din țărani de pe moșii sau de pe moșiile învecinate. Contractele de arendare ar impune oarecari reguli raționale de cultură și statul ar lua măsuri, printr-un serviciu organizat anume din oameni competenți, a face ca aceste condiții să fie scrupulos respectate. După 10 sau 20 de ani de acest regim, când acești țărani se vor înavuți, își vor fi făcut vite și se vor fi deprins cu metode mai bune de cultură, li se vor vinde moșiile în loturi”.

Profesorul Spiru Haret acorda întâietate formelor asociative țărănești și sistemului arendării din sentimentul de culpabilitate al omului de stat realizat și vizionar ce era față de inacceptabila structură a proprietății agrare țărănești și față de polarizarea societății românești în săraci sau foarte săraci și bogați sau foarte bogați.

Personalitatea universitarului, gânditorului politic și social, educatorului și savantului Spiru Haret, este copleșitoare. Ea s-a impus încă din timpul vieții și a fost recunoscută și elogiată de urmași.

Dintre atât de numeroasele aprecieri la adresa inconfundabilei sale personalități, reținem doar una, datorată unor apropiați colaboratori care nu și-au dezvoltat identitatea și care, în perspectiva relației Spiru Haret – „chestiunea țărănească”, este reprezentativă, „Spiru Haret, care era un iubitor sincer al țărânimii, apreciau aceștia, a lucrat pentru ridicarea ei morală și economică și și-a îndreptat activitatea lui la tot ce era în folosul țărânimii, prin crearea primelor bănci populare și a cooperativelor sătești, dându-și seama că luminarea poporului de la sate este singura în stare să aducă îmbunătățirea stării materiale a țărânimii și propășirea țării”.

(Continuare din pag. 4)

o dată cu constituirea guvernului liberal prezidat de D. Sturdza, să fie numit ministru al instrucției și cultelor, deținând această funcție, cu unele întreruperi, până în 1910. Studiul opere și activității sale conduce la constatarea că edificarea unui sistem școlar unitar și, în general, dezvoltarea învățământului în concordanță cu nevoile societății românești din vremea sa au constituit preocuparea sa dominantă, manifestată constant și căreia i-a dăruit toate forțele sale.

Activitatea lui Spiru Haret a demonstrat, în același timp, necesitatea și valoarea pe care o prezintă, pentru înfăptuirea unor reforme școlare, cunoașterea ideilor dominante în gândirea pedagogică universală, experiența bună a altor sisteme de învățământ, confirmate internațional. Ca și Comenius și Pestalozzi, el a militat pentru ridicarea nivelului de cultură și chiar de stare materială a claselor de jos, prin școală; asemenea lui A. Diesterweg, Herbart, H. Spencer – ajunge la înțelegerea rolului hotărâtor al instrucției în dezvoltarea capacităților intelectuale și morale ale elevilor, după cum interesul său pentru educația preșcolară și pentru instituționalizarea acesteia dovedește cunoașterea concepției pedagogice a

lui F. Fröbel, întemeietorul sistemului de educație a copiilor preșcolari.

Rolul lui Spiru Haret în reformarea și organizarea învățământului se afirmă, mai ales, începând cu elaborarea proiectului de reformă al lui D. Sturdza din anul 1881. La numai un an după ocuparea funcției de secretar general al

calificate. În același scop, el întocmește și Legea pentru casele de copii mici (grădinițe de copii), 1909, organizând peste 130 asemenea unități.

Preluând și dezvoltând o idee de bază a unor proiecte anterioare, în primul rând a proiectului lui V. Conta, 1880, Spiru Haret insistă pentru a da o orientare realistă, practică învățământului,

Pedagog și reformator al învățământului

Ministerului Instrucției, el elaborează și publică un cunoscut Raport general asupra învățământului, care avea să fie supus de către ministru, spre examinare și plenului Academiei Române.

Deși pentru învățământul primar nu a elaborat o nouă lege, rămânând în vigoare Legea învățământului primar și normal-primar a lui Petru Poni (1896) la elaborarea căreia de fapt participase, Haret a adus numeroase și substanțiale îmbunătățiri, îndeosebi, în direcția realizării unei instrucții egale a copiilor de la sate și orașe, a băieților și fetelor, scoaterii școlii primare de la sate din înapoierea în care se afla datorită lipsei de școli și de cadre didactice

în strânsă legătură cu „trebuințele numeroase și complexe ale societăților moderne” – spunea el. Acest principiu se află la baza Legii învățământului secundar și superior din 1898, prin care se introduce *trifurcarea cursului superior* în secțiile reală, clasică și modernă. Înlocuirea liceului clasicist cu diversificarea lui pe profiluri era menită, în concepția lui Haret, să răspundă mai bine atât aptitudinilor elevilor, cât și nevoilor concrete ale țării noastre pe tărâm economic și cultural.

Intenția lui de a realiza un sistem de învățământ coerent l-a determinat să elaboreze și o *Lege pentru învățământul profesional,*

adoptată în 1899. Este demn de subliniat că încă la sfârșitul veacului trecut, Spiru Haret concepea formarea profesională nu ca pregătire exclusiv practică, îngustă, ci bazată pe și însoțită de cultura generală, prevăzându-se studiul unor discipline de cultură generală.

În ceea ce privește *învățământul superior*, Legea lui Haret introduce o mai accentuată diversificare a profilurilor de formare la acest nivel, concretizată în creșterea numărului facultăților, în dezvoltarea unor instituții de învățământ superior, cum au fost Școala superioară de arhitectură, Școala superioară de medicină veterinară, Conservatorul de muzică și declamație (la București și Iași). Spiru Haret a preconizat înființarea senatului universitar, a stabilit gradele personalului didactic universitar (docent, agregat și profesor), precum și condițiile recrutării acestuia prin concurs și prin recomandarea pentru merite științifice deosebite.

Cu girul pe care îl prezintă scurgerea unui veac, putem spune că numele lui Spiru Haret este trainic legat de învățământul și cultura poporului nostru. Pentru noi, azi, opera lui constituie *un mesaj* a cărui preluare și dezvoltare semnifică nu numai prețuirea și cinstitarea ei și se cuvin, ci și o datorie, o răspundere morală și civică a generațiilor față de destinele culturii și învățământului din țara noastră.

150 de ani de la nașterea lui SPIRU HARET

Sesiunea științifică omagială

Haretismul ca doctrină și acțiune socială

Prof. univ. dr. Virgiliu CONSTANTINESCU

Robert Escarpit, în lucrarea sa intitulată *De la sociologia literaturii la teoria comunicării*, referindu-se la sistemul de comunicare și la circulația valorilor, relevă că în orice cultură există o pendulare între un model „deliberativ” și un altul „univectorial”. Desigur – spune Escarpit – că există tradiții și pentru un model și pentru altul, dar sensurile lor diferă.

Pentru modelul univectorial, el invocă „concepția școlii publice, descrisă în textul lui Pierre-Sebastian Laurentie, care corespunde unui model de irigare, conceput de burghezia triumfătoare a Monarhiei din Iulie și pus la punct prin legile școlare ale lui Guizot, în 1833; în fiecare sat era numit un institutor, sever controlat prin includerea sa într-un grup ierarhic univectorial.

În mod firesc, acest tip de model are un caracter universalist, care – în fapt – încadrează structurile localiste într-o idee unică, aidoma creștinismului bizantin care cuprindea parohialismele în diocenze, pe acestea în sinod, iar apoi în concilii.

Ideile erau create într-un centru unic, iar apoi erau difuzate spre unitățile locale, acestea intrând într-un proces de sincronizare universalistă și inducând peste tot un consens de receptare relativ identic a mesajului difuzat.

Folosind prin analogie ideile lui Escarpit și încercând o analiză de sistem organic al fenomenului haretian, am observa că și în acest caz avem de a face cu sensuri de difuziune a mesajelor, dar nu în manieră univocă și prin urmare în baza unui model univectorial. Fiindcă, în concepția lui Haret, ideile se propagă sub forma unor „impulsuri de undă”, fiind direcționate de către factorii de conducere către mase, fără însă ca mesajul să rămână la acest nivel și fără a deveni un mesaj „stocat”.

Ideile, ca și deciziile formulate de către forurile de resort sunt – în primul moment – univoc direcționate, prin intermediul aparatului birocratic, către mase, dar – apoi – printr-o acțiune de sens invers – ele să revină – sub formă de experiență trăită – la sursa care le-a emis. Dacă ideile elaborate de către factorii de conducere sunt valoroase și dacă totuși nu ajung să fie difuzate la nivel de mase, atunci elementul perturbant îl constituie aparatul birocratic, mai exact, organele de execuție locală sau departamentală a guvernului din stat. Aceasta este situația societății românești, care, de la 1848, a avut conducători de elită și a edictat legi „excelente”, dar – după Spiru Haret – marile probleme sociale nu au putut fi soluționate, deoarece nu s-a stabilit „... o relațiune intimă, constantă și activă între cei care dau impulsie și cei care trebuiau să o primească”. Punerea în practică a legilor, ca și explicarea însemnătății lor în rândul maselor, au fost „încredințate unor oameni incapabili de a le înțelege și, mai cu seamă, incapabili de a convinge pe cei interesați de utilitatea lor”.

El n-au găsit agenții adecvați pentru a fi propulsate în mediile de jos și ca atare n-au avut finalitatea cu care ele au fost investite inițial: și de aici începe elaborarea modelului de tip haretian și tot aici se află paradigma haretismului ca sistem transductiv-bivectorial. Fiindcă el concepe un universalism al claselor și un altul, al oamenilor. „A venit ... vremea ca să începem a lucra și prin noi înșine”, reprezenta în gândirea lui Haret nu un simplu îndemn patetic, ci o axiomă. Aceasta întrucât la sfârșitul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale celui de al XX-lea, România începe tot mai mult să-și dezvolte ramuri ale economiei ei industriale și făcea eforturi considerabile pentru a intra în rândul țărilor civilizate. Procesul protecționismului economic, ca și străduința de fixare a capitalului autohton în profil teritorial determinau o acumulare de factură centripetă în detrimentul celor de sens centrifug. Marile imperii, mai ales după înfrângerea turcilor în Balcani, numai aveau aceeași forță de dominare și opresiune asupra țărilor mai mici și deci „xenocrația” (după expresia lui Eminescu), care era reprezentanta intereselor economice și politice ale imperiilor, devine tot mai mult un strat social cu caracter artificial. Ca „lumpen-aristocrația imperială” și ca „pătură clientelară a funcționarilor metropolitanii”, această categorie nu mai are rol predominant de manipulare prin ordine și dispoziții venite din afară și nici nu mai deține calitatea de a introduce în interior legi și decrete dictate din exterior. Aceasta deoarece tendinței de antrenare a țării noastre în sfera de influență occidentală și subtilităților de oferte pentru investiții în resorturi românești, li se opun tot mai mult inițiative autohtone de a pune în funcțiune resurse naționale și sunt mai frecvent concurate de către întreprinderi sustinute de către stat.

Fiindcă e necesar a se sublinia faptul că trusturile străine, ca și creditele financiare obținute fie prin concesiune, fie prin dobândă exorbitantă n-au avut numai un caracter exclusiv prădalnic – cum se consideră în lucrări de istoria economiei naționale – și nici n-au fost definite numai prin investiții de tip extravertit, prin care să „dreneze” dincolo de noi avuția noastră națională, ci și cu ajutorul lor s-a dezvoltat sau a început să se dezvolte treptat o industrie românească proprie și deci un sector al civilizației carpato-dunărene-pontice. Acest proces însă s-a petrecut la noi extrem de accelerat, în câteva zeci de ani sau în unele situații câțiva ani, față de spațiul Occidental, unde durată lui de timp a fost de câteva secole – cum notează și Haret. Și atunci, în noul stadiu pe care-l parcurgea țara noastră la „această răspântie de veacuri” (după expresia – titlu de roman – al lui Gala Galaction), se impunea crearea unui nou model de societate de masă și autorizarea unui alt gen creator de social, care să devină figură reprezentativă, iar modelul său să apară ca valoare-etalon de orientare politică. Acest nou agent avea o misiune organică, aceea de a asigura și susține circulația informației culturale de la nivelele înalte către clivajele de jos și de a institui – prin intermediul acestui agent – un model transductiv-bivectorial. Uzând de un astfel de procedeu și urmărind să-l aplice consecvent pentru o finalitate transformatoare, Spiru Haret realizează o inducere iterată a unei structuri de la nivelele iluminate – ca să zicem așa – către straturile de bază, corelată în feedback pe aceeași cale lineară cu sursa. Prin intermediul acestei structuri, sociologul a urmărit să modeleze comportamentul claselor de jos, în funcție de sarcinile sociale pe care urmarea să le împlinescă și, printr-o acțiune de sens invers, modifica permanent itemii strategiilor acționale și corecta, fără întârziere, chiar modelul destinat să producă efectele scontate. În felul acesta, el permanent „instruța” pe agentul său executor de program și îi inducea lui însuși redefinirile necesare survenite în urma informațiilor trimise de către acești agenți, realizându-se deci perfect relația

„feedback” și justificându-se total ideea de model transductiv-bivectorial. De aici decurg câteva consecințe, cu incidență esențială atât la nivel de „comandament” – emițător de decizie –, cât și la nivel de executor al ei, adică la nivelul agentului.

În concepția lui Spiru Haret, învățătorul, în funcția lui „apostolică” și în rolul său „creștinist” – după expresiile autorului – are menirea de a introduce în istorie – dacă se poate spune așa – clasele de jos, în speță țărănimea și de a ridica moralul acesteia din urmă prin instruire, prin „îmbunătățirea soartei ei materiale” și prin devoțiune de ordin afectiv. De aceea, modelul lui, al învățătorului, este acela al misionarului organic, adică al omului înzestrat cu chemarea mesianică a iubirii de aproape și înobilat cu pasiunea celui dezinteresat, care continuă să răspândească binefacerile culturii și în afară de școală, adică în rândul maselor de oameni ai pământului. Fiindcă, în concepția pe care o analizăm, învățătorii „continuă a face parte din poporul din care au ieșit; ei păstrează contactul cu dânsul, sunt țărani cu țărani și orășeni cu orășeni. Aceasta le permite să stabilească și să conserve cu consătenii lor sau cu cetățenii lor relații de cordialitate și să le capete încrederea, care va face ca vorba lor să fie primită ca vorba unui prieten, iar nu ca a unui slujbaş, oarecare, totdeauna mai mult sau mai puțin înstreinat de cei ce-l înconjoară, chiar prin natura însărcinării lor”. Or, aceștia, printre care trăiește, sunt cei culti, iar țărănimea ocupă un loc primordial. „Declar mai întâi – proclama Spiru Haret (proclamație care seamănă cu jurământul de credință rostit de către Ion Ionescu de la Brad) – că principala mea preocupare în cele ce urmează va fi mai cu seamă pentru clasa țărănească. În adevăr, această clasă este aceea care a fost mai puțin atinsă de mișcarea noastră de regenerare națională. Cauzele sunt multiple; o parte din ele le-am arătat mai sus. Insist însă asupra aceleia că tocmai asupra acestei clase, care este cea mai numeroasă și cea mai puțin cultă, și în care era mai mult de făcut, guvernele au fost lipsite de organe de acțiune destul de numeroase și de instruite. Or, cum schimbarea oamenilor din organele executive ale guvernelor „nu se poate face dintr-o dată sau în scurt timp”, e nevoie de intervenția oamenilor de bunăvoință, buni patrioți și buni cetățeni „... care trebuie să înțeleagă că e de datoria tuturor de a lucra pe cât pot pentru binele comun.

Corpului didactic îi revine de drept cea mai mare parte din această datorie, pentru că el singur întrunește toate condițiile ce se cer pentru împlinirea acestei sarcini de onoare și el este cel mai indicat a o finaliza. În consecință, lui i se deschide un câmp vast de activitate creatoare și tot lui i se oferă șansa unică de a-și dovedi aptitudinile vocaționale de propășitor al claselor de jos. Și atunci, pornind de la modelul transductiv-bivectorial – la care ne-am referit

anterior – și vorbind de un anume consens între emiterea și receptarea mesajelor informaționale, observăm că învățătorii – în concepția haretiană – nu reprezintă simple canale de transmitere a dispozițiilor de la centru spre clivajele inferioare și nici nu sunt niște mediatori tehnici de circumstanță între forurile politice ale puterii de stat și masele de oameni ai muncii, ci ei au rol de reglator social, adică au funcție relativ autonomă de producători de social. Ei „au o cultură care lipsește în mare parte organelor obișnuite ale puterii centrale” și „pot lucra ca organe inteligente, care știu ce vor” și „își dau seama de însemnătatea scopului ce sunt chemați să realizeze”. Totodată, ei au avantajul stabilității absolute în comună și „pot avea în acțiunea lor ce o întreprind o continuitate deplină și totală care lipsește altora” și atunci, influența modelatoare pe care o exercită nu este numai una de principiu, adică nu este numai una „de jure”, ci una „de facto”. Aceasta deoarece învățământul – după Haret – nu lucrează numai „propagandistic” – dacă se poate spune așa – și ca atare el nu transmite numai idei din manuale sau din material didactic, ci este și o sursă de iradiere practică: exemplul gospodăriei sale, introducerea micilor industrii casnice în economia familială etc. Mai mult chiar, Haret realizează o impresionantă corespondență cu învățătorii de pretutindeni, inclusiv cu cei din Macedonia, îndrumând direct – în funcție de situația determinată – pe colaboratorii lui – adică pe toți învățătorii lui – și primind răspunsuri pline de aprobare și de respectul ce-l datorau celui care le dăduse demnitate și le „sfîșise” un nume. Aceste scrisori au fost adevărate surse de informare și cunoaștere a realităților noastre școlare, în particular, și a satului, în general, adevărate relee de pendulare la mesajelor de la minister către cele mai îndepărtate localități din țară și invers, configurând nu numai geografia noastră școlară și schițând deci nu numai axele de cuprindere a rețelei de exerciții profesionale, ci și o coborâre în mijlocul țărănimii, un fel anume de implicare mediată în drama acestei clase sociale, pe care toți o exploatau, dar care era metodic îndepărtată de la istorie. De aceea, lumea în care se mișcă Haret era lumea celor fără de nume și fără de mila nimănui, era lumea celor „oropsiți de soartă” – cum spune el. De aceea, dacă putem spune că Florian Znamecki a rămas celebru pentru scrisorile țărănilor polonezi colectate din Statele Unite ale Americii, Spiru Haret practic primul – în plan mondial – metoda corespondenței specializate – dacă se poate spune așa – pentru cunoașterea și dirijarea procesului de transformare rurală prin intermediul principalului său agent efector, care era învățătorul.

De aceea, modelul haretian își păstrează total actualitatea, iar creația sa atât în plan teoretic, cât și în cel practic și-a dovedit perenitatea lor în timp.

150 de ani de la nașterea lui SPIRU HARET

Sesiunea științifică omagială

Contribuții determinante pentru începuturile și evoluția sociologiei românești

Conf.univ.dr. Carmen Furtună

Dincolo de a fi fost un „mare ministru al școlilor”, un „reformator pedagogic”, un „mare democrat”, „părintele țărănimii”, „mare legiuitor școlar”, un „pedagog metodician”, după cum l-au caracterizat contemporanii sau urmașii, Spiru Haret s-a afirmat, cu exemplară competență, și ca om de știință, matematician și sociolog.

După cum consensuează istoria gândirii sociologice, Spiru Haret a fost unul dintre cei dintâi sociologi care a întrevăzut posibilitatea aplicării matematicii la studiul societăților umane. El a propus, pentru aceasta, un model matematic, bazat pe ideea izomorfismului sistemelor mecanice și al celor sociale și pe raționamentul analogic, elaborând, astfel, o teorie de mecanică socială.

Ramură a sociologiei „abstracte” (A. Portuondo y Barcelo) sau „pure” (L.F. Ward), mecanica socială analizează societatea, considerând elementele și grupurile sociale ca puncte și sisteme materiale supuse unor forțe a căror interacțiune determină echilibrul și mișcările sociale, acestea din urmă fiind studiate prin analogie cu legile, metodele și principiile mecanicii raționale. Reprezentanții mecanicii sociale – L. Winiarski, A. Lotka, A. Groppali etc. – văd societatea ca un sistem analog oricărui alt sistem material, supus legilor mecanicii raționale și compus din totalitatea indivizilor, care nu se pot sustrage legilor mecanicii. Forțele sociale rezultate din acțiunile și reacțiunile lor au un conținut preponderent psihic.

Acestui curent de gândire, manifestat cu precădere la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, i se integrează

Spiru Haret, cu binecunoscuta sa lucrare *Mécanique sociale*, tipărită în limba franceză în 1910 și tradusă în românește după aproape 60 de ani, mai precis în 1969.

Ideea directoare a *Mecanicii sociale* este *problema metodei*. Primele cuvinte ale introducerii, ca și alte numeroase pasaje, exprimă clar faptul că această lucrare este „o încercare de a aplica metoda științifică la problemele sociale” sau: „Ne propunem în cele ce urmează să expunem o metodă care va permite, după cum credem, să introducă în studiul problemelor sociale, puțin câte puțin, acea rigoare a raționamentului care dă atât de strălucite rezultate în ceea ce numim științele exacte”.

Răspunzând întrebării de ce nu și-a intitulat cartea *Sociologie mecanică*, Haret evidențiază accentul metodologic și nu cel teoretic sau sistematic în tratarea problemelor sociale: „Poate să fie sociologie mecanică dacă tratezi știința sociologiei după metoda mecanică; dar este și mecanică socială dacă faci o carte în care nu arăți alta decât cum se poate aplica mecanica la sociologie. Eu, acest din urmă lucru l-am făcut. Dacă aș fi voit să-l fac pe cel dintâi, mi-ar fi trebuit, nu un volum de 250 pagini, ci cine știe câte și o competență pe care nu o am”.

Subliniind în capitolele introductive necesitatea utilizării metodei matematice în studiul fenomenelor sociale, treptat, capitolele următoare se încarcă de teorie socială, pe măsură ce se realizează cuprinderea de ansamblu a problematicii sociologice. În acest mod, apare primul mare capitol, *Statica*, apoi cel de-al doilea capitol de fond, *Dinamica*, la care se adaugă alte două, rezervate analizei forțelor sociale și problemei civilizației. Prin urmare, Haret respectă capitolele „clasice” ale mecanicii, care studiază ponderile, „greațiile” corpurilor fizice (statica), mișcările acestor corpuri ca traiectorie, viteză și accelerație (cinematica) și mișcarea, ca interacțiune a corpurilor în funcție de forțele lor (dinamica).

În concepția lui Haret, în conformitate cu raportul dintre metodă și teorie, arhitectura mecanicii sociale poate fi reprezentată prin modelul unei bolți, care așează la bază procedeele matematice și statistice elementare, se ridică la procedee mai complicate de modelare, menite să exprime realități sociale mai complexe și mai ample, pentru ca, în final, să descrie o linie descendentă spre istoria socială, spre viața socială concretă, unde procedeele mecanic-matematice, axiomatiche nu sunt abandonate, dar lasă loc, în mare parte, interpretării istoric-comparate,

propriu-zis sociologice. Ultimele capitole sunt și cele mai apropiate de perspectiva sociologică de analiză având, adeseori, un conținut surprinzător de critic și înaintat în explicarea unor probleme ca viața, evoluția socială, capitalul, dobânda, civilizația etc.

Potrivit concepției haretiene, elementul fundamental al vieții sociale este individul uman, un individ concret, real. Atunci când definește grupul social sau societatea în ansamblul ei, Haret se referă la indivizi. De aceea, el face parte dintre gânditorii sociali pentru care societatea nu are o existență de sine stătătoare; ea nu reprezintă o entitate ontologică în sine și pentru sine. Existența socială se înscrie în ordinea universală ca o realitate comensurabilă, cognoscibilă cu ajutorul metodei științelor exacte, fiind însă concretizată în individul uman: „Vom numi societate sau corp social o reunire de indivizi supusă pe de o parte acțiunilor reciproce, iar pe de altă parte acțiunilor exterioare. Individul este elementul constitutiv al corpului social pentru că el este indivizibil. El joacă, pentru corpul social, același rol pe care-l joacă atomul pentru un corp material.”

Variabilele unei situații sociale date sunt extrem de numeroase și diferite, pentru că societatea umană este supusă nu numai schimbărilor elementelor ei – indivizii –, dar și pentru că raportul dintre aceste elemente este și el schimbător, ca și acțiunile exterioare grupului social. Procedând din aproximație în aproximație, această mare variabilitate a influențelor și relațiilor dintre și în cuprinsul elementelor, Haret o dispune pe trei grupuri de coordonate, care reprezintă și cele trei categorii de cauze ale vieții sociale, și anume: economice, intelectuale și morale, fără a acorda primordialitate absolută nici uneia dintre ele. Astfel, în concepția sociologică a lui Spiru Haret, **determinările economice** sunt reprezentate de factorii precum: gradul de fertilitate a solului, condițiile de climă, comunicațiile, resursele naturale, aptitudinile cetățenilor unei țări pentru comerț și industrie, starea lor fizică (nivelul de sănătate), calitatea relațiilor interumane, normele de reglementare a muncii fizice și intelectuale, sistemul de distribuție a avuției sociale, invențiile, condițiile demografice etc. În ceea ce privește **coordonata intelectuală**, ne vom opri puțin asupra teoriei sale despre progresul intelectual care, deși cuprinde idei iluministe, dezvoltă unitar o concepție modernă cu privire la calitățile intelectuale ale individului uman, ale grupului social și ale societății în general. Este vorba de gradul de inteligență (îndeosebi „medie” și „maximă”), aptitudinile intelectuale, nivelul de instrucție și educație, dezvoltarea științei și artei, efervescența

culturii și valorilor, frecvența apariției elitelor (genii, oameni de valoare etc.).

Progresul intelectual include, la Haret, și chiar într-un mod comensurabil, „cantitatea de informație” răspândită într-o societate. Modernitatea teoriei sale este ilustrată prin formula matematică ce sesizează creșterea exponențială a informației, ceea ce el exprimă cu ajutorul progresiei dublu geometrice. Referitor la **cauzele morale**, ele sunt regăsite în perimetrul normelor morale, principiilor legislației civile, atitudinilor față de familie, de ceilalți oameni în general, raporturilor interetnice, caracterelor oamenilor politici. Morala unei societăți, subliniază Haret, depinde și de gradul de blândețe sau de violență naturală a temperamentului națiunii, de moravurile ei mai mult sau mai puțin pure.

Dacă Haret a definit starea socială prin calitatea ei economică, intelectuală și morală, nici **civilizația** nu putea fi definită printr-o singură coordonată. Vom avea, deci, o stare de **civilizație integrală** sau **completă** numai atunci când societatea se bucură de o egală dezvoltare, din punct de vedere economic, intelectual și moral. „De dorit ar fi – scrie Haret – ca această stare să prezinte o armonie a celor trei coordonate, iar civilizația integrală să fie considerată cu atât mai avansată, cu cât vectorul rezultat este mai mare. S-ar putea da numele de civilizație absolută unei civilizații integrale definită astfel prin realizarea unui vector susceptibil să atingă o valoare maximă”. Dar această definiție este incompletă, întrucât nu ajunge ca suma bunăstării economice, intelectuale și morale să fie mare, ci este necesar ca ea să fie repartizată armonios în masa socială, „deoarece este dificil să denumim bogată sau cultă o societate în care averile colosale ale câtorva indivizi se ridică deasupra mulțimii înflămâzate”. „Iar dacă un ideal trebuie urmărit, el nu trebuie căutat decât în această direcție”.

În final, se poate spune că autorul *Mecanicii sociale* propunea o perspectivă analitică obiectivă și cauzală a societății, a individului, care se află, împreună și fiecare în parte, sub influența forțelor economice, intelectuale și morale, considerând că metoda matematică este „un raționament logic complex”, iar cea mecanică „un sistem de judecăți care ne permite a determina mișcarea ce însoțește un fenomen”.

Întreaga activitate, opera vieții sale îi dau dreptul, după cum sublinia unul dintre contemporanii săi, „de a face parte din grupul puținilor oameni pe care opinia publică a țării în care au trăit îi definește dându-le viața ca exemplu și numele ca epocă”. Și, am adăuga, de a se alătura unor mari nume, care ilustrează, cu cinste, știința mondială.

Sesiunea științifică omagială organizată la Palatul Sporturilor și Culturii din Capitală

Joi 23 februarie a.c., la Palatul Sporturilor și Culturii din Capitală, a avut loc Sesiunea științifică omagială consacrată sărbătoririi a 150 de ani de la nașterea lui Spiru Haret, părintele spiritual al Universității cu același nume. Reuniunea a fost organizată de Senatul Universității Spiru Haret și s-a constituit într-o aleasă cinstită adună de această Universitate marelui întemeietor al școlii românești moderne, simbol al eforturilor de ridicare a României prin educație, prin cultură.

Împreună cu membrii Senatului Universității Spiru Haret, la Sesiunea științifică omagială au participat membri ai Academiei Române, personalități din viața noastră publică, științifică și culturală, între care conf. univ. dr. Valer DORNEANU, președintele Camerei Deputaților, prof. univ. dr. Rodica STĂNOIU, ministrul

Justiției, numeroase cadre didactice, studenți ai Universității Spiru Haret.

Cuvântul de deschidere a Sesiunii a fost rostit de rectorul Universității Spiru Haret, prof. univ. dr. Aurelian BONDREA. Au prezentat comunicări acad. Radu VOINEA, conf. univ. dr. Valer DORNEANU, prof. univ. dr. Aurelian BONDREA, prof. univ. dr. Ioan SCURTU, prof. univ. dr. Ion T. RADU, prof. univ. dr. Virgiliu CONSTANTINESCU, conf. univ. dr. Carmen FURTUNĂ, conf. univ. dr. Florian TĂNĂSESCU.

Manifestarea ca atare a avut o bogată semnificație, inclusiv în direcția valorificării marilor tradiții spirituale românești, cinstirii memoriei înaintașilor învățământului și științei naționale, obiective programatice ale activității Fundației *România de Mâine*, în cadrul căreia funcționează Universitatea Spiru Haret.

Universitatea Spiru Haret

în anul de învățământ 2000-2001

MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI

Anul XII – Nr. 397   PARTEA I   Joi, 24 august 2000
LEGI, DECRETE, HOTĂRĂRI ȘI ALTE ACTE

HOTĂRĂRI ALE GUVERNULUI ROMÂNIEI

GUVERNUL ROMÂNIEI
HOTĂRÂRE

pentru înlocuirea anexelor nr. 1 și 2 la Hotărârea Guvernului nr. 535/1999
privind autorizarea de funcționare provizorie sau acreditarea specializărilor
din cadrul instituțiilor de învățământ superior de stat și particular

28. Universitatea Spiru Haret din București

b) Specializări autorizate să funcționeze provizoriu

Profilul	Specializarea	Forma de învățământ, durata studiilor
1	2	3
ARHITECTURĂ	- Arhitectură și urbanism	zi, 6 ani
ECONOMIC	- Management financiar-contabil ^{**} - Management financiar-contabil (Craiova) - Management financiar-contabil (Constanța) - Marketing și comerț exterior - Managementul firmei (Brașov) - Finanțe și contabilitate (Râmnicu Vâlcea) - Finanțe și contabilitate (Câmpulung Muscel)	zi, 4 ani; f.f., 5 ani zi, 4 ani; f.f., 5 ani
EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT	- Educație fizică și sport ^{**} - Educație fizică și management în sport - Kinetoterapie	zi, 4 ani zi, 4 ani zi, 4 ani
FILOLOGIE	- Limbă și literatură străină A – Limbă și literatură străină B (engleză, franceză, germană, spaniolă, italiană, rusă, latină) ^{**} - Limbă și literatură străină (engleză, franceză) – Limba și literatura română	zi, 4 ani; f.f., 5 ani zi, 4 ani
FILOSOFIE	- Filosofie și jurnalistică	zi, 4 ani; f.f., 5 ani
GEOGRAFIE	- Geografie	zi, 4 ani; f.f., 5 ani
ISTORIE	- Istorie	zi, 4 ani; f.f., 5 ani
MATEMATICĂ	- Matematică – Informatică	zi, 4 ani; f.f., 5 ani
MEDICINĂ VETERINARĂ	- Medicină veterinară	zi, 6 ani
MUZICĂ	- Pedagogie muzicală	zi, 4 ani; f.f., 5 ani
SOCIO-PSIHO- PEDAGOGIE	- Sociologie – Psihologie - Psihologie – Pedagogie (Brașov) - Institutori – Educație fizică (Blaj) - Institutori – Desen (Blaj) - Institutori – Desen (Câmpulung-Muscel) - Institutori – O limbă străină (engleză – Câmpulung-Muscel) - Institutori – O limbă străină (franceză) - Institutori – Muzică - Institutori – Muzică (Râmnicu Vâlcea) - Institutori – Muzică (Câmpulung-Muscel)	zi, 4 ani zi, 4 ani zi, 3 ani zi, 3 ani zi, 3 ani; f.f., 4 ani zi, 3 ani; f.f., 4 ani zi, 3 ani; f.f., 4 ani zi, 3 ani zi, 3 ani zi, 3 ani zi, 3 ani
ȘTIINȚE ADMINISTRATIVE	- Administrație publică (Brașov)	zi, 4 ani; f.f., 5 ani
ȘTIINȚE JURIDICE	- Drept ^{**} - Drept (Constanța) - Drept (Râmnicu Vâlcea)	zi, 4 ani; f.f., 5 ani zi, 4 ani; f.f., 5 ani zi, 4 ani; f.f., 5 ani

Notă: **) Specializări în curs de acreditare

Alăturat, publicăm un extras din Hotărârea Guvernului României, din 24 august 2000, privind autorizarea de funcționare provizorie sau acreditarea specializărilor din cadrul instituțiilor de învățământ superior de stat și particular.

Extrasul include poziția 28, litera b, consacrată specializărilor autorizate să funcționeze provizoriu la Universitatea Spiru Haret.

Textul publicat în Monitorul Oficial face precizarea că specializările menționate cu două steluțe (***) sunt în curs de acreditare.

Din acest document oficial, reiese clar că în cadrul Universității Spiru Haret funcționează numai facultăți, colegii și specializări autorizate, patru dintre acestea fiind deja acreditate.

Precizări de la CNEAA

Referitor la articolul apărut în cotidianul *Adevărul* nr. 3323 din 20.02.2001 cu titlul „C.N.E.A.A. a decis reorganizarea învățământului medical de scurtă durată”, Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare face următoarele precizări:

1) În ziua de luni 19.02.2001 nu a avut loc o ședință a Consiliului Național de Evaluare Academică și Acreditare, așa cum se menționează în articol.

2) Problema filialelor Universității Spiru Haret din București nu a constituit obiect de discuție nici la ședința C.N.E.A.A. din 05.02.2001.

3) Aprecierile privind avertismentele pe care Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare le-ar fi dat Universității Spiru Haret din București sunt nereale.

4) Informațiile din articol atribuite unor surse din C.N.E.A.A. nu provin de la persoane autorizate să vorbească în numele instituției noastre.

Vă rugăm să faceți rectificarea necesară.

Președinte,
Ioan Mihăilescu

Opinia
națională

Revista *Opinia națională* este editată de Fundația România de Măine.

Revista se poate procura prin abonament la toate oficiile poștale din țară. În Catalogul RODIPET, revista se regăsește la poziția 2.256.

Solicitări de abonamente se pot adresa redacției, cu plata prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: *Opinia națională*, Splaiul Independenței nr. 313, Sectorul 6, București, Cont 2511.1-23.1/rol-B.C.R. – Sucursala Unirea.

ISSN 1221-4019

Machetarea computerizată și tiparul executate de
LABORATORUL DE TEHNOREDACTARE
ȘI TIPOGRAFIA
FUNDAȚIEI ROMÂNIA DE MĂINE

Publicația OPINIA NAȚIONALĂ este înregistrată la
Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci
la nr. 24.000/7.090.672 din 3 septembrie 1997.